

1. NOTÍCIA DE LLIBRES

Nicolás Pérez-Serrano, *El Tribunal Constitucional. Formularios y doctrina procesal*, Tecnos, Madrid, 1986.

El llibre de Nicolás Pérez-Serrano Jáuregui *El Tribunal Constitucional. Formularios y doctrina procesal* ofereix nombrosos motius per al comentari. Em permeto d'escollir-ne dos: primer, l'aparició del llibre és enormement significativa com a manifestació dels canvis que s'han operat en el sistema jurídic espanyol; segon, l'alt valor del contingut del llibre està determinat, precisament, per aquests canvis.

1. El primer punt exigeix que es faci una referència a la principal transformació que s'ha operat en el nostre Dret en els últims anys, la promulgació de la Constitució, que ha comportat l'aparició d'una branca jurídica nova a Espanya, el Dret constitucional, radicalment diferent de la que, en èpoques passades, es denominava Dret polític. I aquesta radical diferència deriva, entre d'altres raons, de l'existència i del caràcter d'una Constitució com l'espanyola actual que innova totalment la tradició constitucional del nostre país.

Efectivament, des de les Corts de Cadis fins al Cop d'Estat del general Primo de Rivera, en les èpoques en què va estar vigent alguna Constitució, aquesta tenia en els seus aspectes generals un caràcter més programàtic que normatiu en la part dogmàtica, i era en l'orgànica, on s'ar-

ticulava una legalitat constitucional respecte a les màximes institucions de l'Estat. Hi havia un Dret parlamentari, electoral, judicial, administratiu, etc., i el Dret constitucional quedava com un Dret residual i, ahora, omnicomprensiu de tots ells, però sense operativitat directa. La Constitució republicana del 31 va iniciar un canvi que l'acostava en certs aspectes a la situació actual però la seva escassa duració va impedir la creació d'un Dret constitucional propi. Durant els anys de la dictadura franquista no hi va haver pròpiament una Constitució, però sí lleis polítiques. L'actual Constitució ha fet que es produeixi un gir complet a la situació anterior i suposa una innovació radical respecte al constitucionalisme del passat.

En aquesta perspectiva, la Constitució de 1978 ofereix els següents trets innovadors que, al mateix temps, són essencials per determinar què és el Dret constitucional.

a) Es configura la Constitució com a hipòtesi lògica de la qual deriva la validesa de tot l'ordenament. Des d'aquest punt de vista, a la Constitució es defineixen les fonts formals del Dret i s'atorguen competències als òrgans de l'Estat-aparell, diferenciant-lo de l'Estat-ordenament, diferència essencial, per cert, per

comprendre la pluralitat de l'ordenament que suposa la nova estructura de l'Estat configurat en la Constitució.

b) És reforça el caràcter de superlegalitat formal que té la Constitució, vinculant-hi expressament tots els poders públics i tots els ciutadans. La Constitució no és, doncs, una norma programàtica sinó que, d'una banda, s'integra en l'ordenament jurídic i és una norma d'aplicació directa, i d'altra banda, hi té una absoluta preeminència, i estableix l'òrgan que controla la constitucionalitat de les lleis.

c) La Constitució és l'eix central que configura la unitat de l'ordenament i la seva interpretació s'ha de fer conformement a les regles, els principis i els valors que defineix.

d) En la línia de les constitucions de la postguerra, el camp material que abasta la Constitució és amplíssim, i arriba a tractar temes referents a totes les branques del Dret.

e) Seguint la terminologia d'Esser, la Constitució, en crear el Tribunal Constitucional, passa de ser un sistema jurídic tancat, a ser un sistema obert, un sistema de Dret jurisprudencial. Això és de la màxima importància per tal com la matèria primera de l'estudiós és, a més de la norma bàsica, rarament variable, les sentències constitucionals, que, a més de poder ser canviants, tenen més transcendència pels raonaments que les fonamenten que no pas pel veredict.

Aquests trets impliquen que el Dret constitucional no és una disciplina jurídica més, que es distingeix de les altres pel camp material que afecta les seves normes reguladores, sinó que es tracta d'una disciplina bàsica que afecta especialment el tronc comú, tant formal com material, del qual sorgeixen totes les branques jurídiques.

Naturalment, la Constitució dedica una bona part dels seus articles a l'organització dels poders constitucionals clàssics. Però no hi ha cap dubte que el que és més nou és l'ampliació material de les realitats socials regulades. Ampliació material, d'altra banda, que pressuposa l'Estat social i democràtic de dret que es constitueix a l'article 1 de la Constitució.

En aquesta línia de raonament, el Dret constitucional només es pot definir des d'un punt de vista formal. Així, Luchaire ha pogut dir que el «Dret constitucional es compon de normes la supremacia de les quals s'imposa a tots, incloent-hi el legislador». Al contrari, la penetració del Dret constitucional en les altres disciplines jurídiques, a causa de l'extensió del camp materialment constitucional a què feiem referència, fa que una definició material d'aquest Dret sigui potser impossible de fer, i, sobretot, inútil.

Per tant, la nota decisiva a destacar en una Constitució com l'espanyola és la nota formal de la superlegalitat constitucional. Les matèries regulades, encara que sigui a nivell de principi configurador, per la norma suprema i la jurisprudència del Tribunal Constitucional són, sens dubte, objecte d'estudi des de múltiples especialitats jurídiques, però l'únic element que les unifica totes és el fet de formar part d'una norma suprema, que serveix de paràmetre de validesa per a la resta de l'ordenament.

En definitiva, la Constitució és el límit, la garantia i el principi que informa tot l'ordenament; i el nucli del Dret constitucional és la Constitució mateixa com a sistema obert jurisprudencial.

2. Aquest caràcter de sistema obert jurisprudencial confereix al Dret constitucional unes fronteres il·limitades, per tal com la jurisprudència crea constantment normes noves aplicables als diferents supòsits que la canviant realitat so-

cial va posant de manifest. Aquest caràcter canviant de la jurisprudència afegit a les lògiques innovacions legislatives, i tot això unit a l'enorme camp material que abasta el Dret constitucional, porta a la conseqüència que aquest, contràriament al paper que havia jugat el Dret polític en èpoques anteriors, té una enorme importància pràctica i amb això recobra una de les característiques principals del Dret que té, com a nota central, el fet de ser un saber pràctic, és a dir, no encaminat a l'especulació filosòfica sinó a resoldre uns problemes molt concrets de les relacions entre l'Estat, els ciutadans i els grups socials. El Dret Constitucional com a saber pràctic és potser la principal novetat del sistema jurídic en el nostre país en els últims anys. Això comporta, com diu el professor Rubio Llorente —un dels principals *factotums* d'aquest gir del Dret Constitucional— en el pròleg de l'obra que comentem, una «revolució metodològica que ya empieza a ser perceptible». I afegeix: «También el Derecho constitucional es ya cosa de jueces y abogados».

Certament, l'obra de Pérez Serrano està adreçada molt especialment a jutges i, sobretot, a advocats, encara que avui dia qualsevol que s'ocupi de matèries que afectin el Dret constitucional, sigui quina sigui, és un professional del Dret abocat a resoldre problemes de la pràctica diària, és a dir, de les parcel·les de la convivència humana regulades per les normes jurídiques. I, des d'aquest punt de vista, el llibre que comentem no només té un gran mèrit, sinó que també és enormement oportú.

Com diu l'autor en la introducció, la finalitat del llibre és doble: oferir uns *models de formularis* que serveixin d'orientació a aquells professionals que, com a part del seu treball, han d'acudir amb

una certa freqüència al Tribunal Constitucional; i, en segon lloc, sistematitzar la *doctrina processal* que el mateix Tribunal Constitucional, mitjançant actes i sentències, ha anat desgranant entorn dels problemes de funcionament de la justícia constitucional.

Amb aquesta doble orientació, l'autor estructura el llibre dedicant un capítol als formularis que poden tenir un caràcter general i els següents a aquells que són propis de cada procediment constitucional: recursos d'inconstitucionalitat, qüestions d'inconstitucionalitat, recursos d'empara, conflictes constitucionals (positius i negatius de competència i entre òrgans constitucionals de l'Estat), impugnacions de disposicions de Comunitats Autònomes, i control previ de constitucionalitat de tractats internacionals.

Cada un d'aquests aspectes els analitza des de la doble perspectiva del formulari i a través de la doctrina que el mateix Tribunal ha estat produint en matèria processal. És clar que, si bé els formularis són útils quant a facilitar al demandant una tasca sempre enutjosa, la doctrina processal exposada és imprescindible per no incórrer en vicis formals sobre una matèria en la qual la llei diu poc i ha estat el Tribunal qui hi ha anat formulant les normes pertinents. En aquest sentit la recopilació és d'un gran mèrit i d'una gran utilitat. Tot això es completa amb uns valuosos apèndixs, normatiu i bibliogràfic.

En conclusió, a l'espera d'un Tractat complet de Dret processal constitucional, que només el temps i la decantació clara de la doctrina permetran de fer, el llibre de Pérez-Serrano omple un buit evident —un dels molts— del nostre Dret constitucional.

Francesc de Carreras